

Egy magyar bányászcsalád kanadai emlékei

HADOBÁS SÁNDOR

A 19-20. század fordulóján az *Amerikai Egyesült Államokba* kivándorolt magyar bányászok életéről, helyzetéről több hiteles beszámoló és tudományos közlemény született¹, a boldogulásukat *Kanadában* kereső sorstársaikról viszont kevés információval rendelkezünk. Éppen ezért nagy örömmel és érdeklődéssel fogadták a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bányászattörténeti* múzeum munkatársai azt a fotó-, dokumentum- és tárgyi anyagot, amit *Szabó Józsefné* (szül. *Soltész Lenke*) izsófalvai lakos bocsájtott rendelkezésükre nagyszülei és édesanyja kanadai emlékeiből.

Kanada legjelentősebb széntelepei az ország nyugati részén fekvő *Alberta tartomány* déli területén fekszenek. Ezen belül is *Lethbridge* és környéke volt a szénbányászat központja, ahol 1874-ben kezdődött meg a termelés, de nagyobb méreteket csak 1882 után öltött. Az első magyarok 1886-ban jelentek meg az itteni bányákban. Számuk az első világháború végéig nem volt nagy (1916-ban 86 magyar nemzetiségű lakost írtak össze a városban). Tömegesen csak az 1920-as évektől érkeztek a térségbe, részben otthonról a nagy gazdasági világválság hatására, de sokan már hosszabb egye-sült államok-beli bányamunka után próbáltak szerencsét *Kanadában*.

A 20. század első évtizedeiben a *Lethbridge* környéki bányákban csapnivaló volt a biztonsági helyzet, főként robbanásveszély fenyegetett. Gyakran történtek kisebb-nagyobb balesetek, és időn-

---

¹ Legutóbb például VÁRDY Béla: Magyar tömeghalál a századelőn Amerika érckohóiban és szénbányáiban c. tanulmányát olvashattuk e témában a *Hitel* 2008. évi 1. számának 97-106. oldalán.

ként sajnos tömegszerencsétlenségek is előfordultak, magyar áldozatokkal. Az egyik legnagyobb tragédia 1914. június 9-én következett be a *Hillcrest* bányában, amelyben 235 bányász vesztette életét. A *Lethbridge*-től 15 km-re északnyugatra fekvő *Coalhurstban* 1935. december 9-én 16 bányász lelte halálát sújtólégrobbanás következtében. Két hazánkfia is volt közöttük: *Lukács Béla Szalonnáról* és *Sárog József Szögligetről* (mindkét település *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyében* található). A ma *Edelényhez* tartozó *Finke* községből 1926-ban kivándorolt *Tóth István* is dolgozott néhány évig a lethbridge-i szénbányákban; 1949-ben hazatért, és megírta kanadai emlékeit. Könyvéből ismerjük, hogy milyen nehéz és veszélyes volt az ottani bányamunka, nem beszélve más problémákról.

A szénbányászat 1957-ben fejeződött be *Lethbridge*-ben. A város azután is gyorsan fejlődött, s ma 86 ezer lakosával *Dél-nyugat Alberta* kereskedelmi, kulturális, pénzügyi és ipari központja. A hajdani bányászok utódai szeretettel ápolják apáik, nagypapáik kenyéradó foglalkozásának emlékét. A *Galt Museum and Archives* őrzi a bányászat szellemi és tárgyi hagyatékát. Fotó- és dokumentumanyagának anyagának jelentős része az interneten is hozzáférhető. A magyar bányászok utódai közül sokan élnek még a városban és környékén (csak a *Nagy* családnévből 24, a *Tóthból* pedig 30 található a helyi telefonkönyvben!), és magyar szervezetek is szép számmal működnek.

Ide érkezett 1925-ben több társával együtt *Vígh Lajos* (1894-1968) a *Borsod megyei Disznóshorváttról*. Otthon is bányában dolgozott (szülőfaluja határában két nagy állami bányatelep jött létre az 1910-es években, *Ormospuszta* és *Rudolftelep*), de keresetéből nem tudta eltartani a családját, ezért kényszerült az *Újvilágban* szerencsét próbálni. Bankkölcsönt vett fel, és nekivágott az ismeretlennek. A *Lethbridge* közvetlen közelében fekvő *Hardieville*-ben kötött ki (ez az 1910-ben alapított bányatelep 1978-ban beolvadt a szomszédos nagyvárosba), és egy szénbányában talált munkát. Családja (felesége, *Kovács Mária* [1897-1971] és három gyermeke, *Piroska*, *Margit* és *Lajos*) 1928-ban követte őt. A bányabeli fizetés azonban kevésnek bizonyult, ezért amikor alkalom kínálkozott, a család minden tagja idénymunkát (például cukorrépa- és

dinnyeszedést) is végzett. Eleinte szerény körülmények között, saját faházban laktak *Hardieville*-ben, csak jóval később nyílt lehetőségük *Lethbridge*-be költözni. 1937-ben az egész család hazalátogatott. 1938-ban mindannyian kanadai állampolgárságot nyertek. A gyerekek időközben felnőttek, és a szülői házat elhagyva önálló útra tértek.

Három évtizednyi távollét után *Vígh Lajos* és felesége honvágytól gyötörve szeretett volna hazatérni. Ekkor már az ugyancsak albertai *Banff* városában éltek. Megtakarított pénzükből az IKÁ-n² keresztül építőanyagot vásároltak *Magyarországon*, azzal a céllal, hogy otthon (a közben *Izsófalvára* átnevezett *Disznóhorváton*) házat építtetnek. A ház el is készült, de az 1956-os események miatt csak jóval később, 1968-ban történhetett meg visszahonosításuk és hazatérésük, bár közben kétszer is jártak itthon.

Sajnos *Vígh Lajos* néhány hónappal hazaérkezése után elhunyt. Haláláról az *Új Szó* című kanadai magyar újság is megemlékezett egy olvasói levél formájában. *Szakács Dezső* *Lethbridge*-ből többek között a következőket írta: „*Vígh Lajos régi olvasója és anyagi támogatója volt a Kanadai Magyar Munkásnak. Ez év március 9-én véglegesen visszatért Magyarországra, mivel két leánya, két veje, 3 unokája és egy dédunokája otthon várta őt és feleségét. Egy fiuk feleségével és kisfiukkal Banff[ban], Albertában maradt... Bányász volt. Életveszélyes munkával kereste meg kenyerét. Jóban, rosszban 52 évig élt házasságot kedves feleségével. ...mindig nagyon vágyott haza szülőföldjére, és kedves feleségével elhatározta, hogy a még előttiük álló éveket Magyarországon fogják eltölteni. Lajos bácsi azonban nem sokáig élvezhette a hazai életet. Szeptember 9-én megállt a szíve dobogni. Nem volt beteg... Tagja volt a Kossuth Betegségélyző Egylet lethbridgei fiókjának.... Legyen örök álma csendes abban a földben, amelyre oly nagyon visszavágyott.*”

Érdekesen alakult a *Vígh*-gyerekek sorsa. A fiú, *Lajos* *Kanadában* maradt. A lányok férjhez menve hazatértek, és családjukkal

---

2 IKA: a szocializmus évtizedeiben a lakossági devizaügyek lebonyolítását végző intézmény rövidítése.

halálukig itt éltek. *Margit* diplomata-feleségként a világ sok országában megfordult.

Külön szót érdemel az 1917-ben született leány, *Piroska* élet-története. 11 éves volt, amikor *Kanadába* került. Az iskolában gyorsan elsajátította az angol nyelvet, s hamar bekapcsolódott a lethbridge-i magyarok kulturális életébe: a színjátszó csoport aktív tagja lett. Bányatelepről bányatelepre vándorolva, lovaskocsira szerelt mozgószínpadon fellépve szórakoztatták a magyar bányászokat és családtagjaikat. 1937-ben, 20 évesen a családdal ő is *Magyarországra* utazott látogatóba. Ekkor megismerkedett későbbi férjével, a rudabányai *Soltész István* cipésmesterrel. A következő évben végleg hazatért, s az esküvő után előbb *Rudabányán*, majd 1957-től *Izsofalván* élt családjával. Idős korában is kiválóan beszélt angolul, rendszeresen látogatta a községi könyvtárat, s 90 évesen is szemüveg nélkül olvasott! 2009-ben hunyt el. Amikor e sorok írója a fentebb említett *Galt Museum and Archives* honlapján kanadai magyar bányász emlékek után kutatott, egy hirtelen ötlettől vezérelve beírta a keresőbe *Vígh Piroska* nevét – s csodák csodája, megjelent róla egy 1937. június 17-i dátummal ellátott fotóportré! A leltári szám tanúsága szerint a fénykép 1991-ben került a múzeum archívumába. Valószínűleg hazatérése előtt, emlékül ajándékozta meg vele valamelyik ottani ismerősét, akitől, vagy akitől utódaitól juthatott a közgyűjteménybe.

De térjünk vissza eredeti szándékunkhoz, a *Vígh-család* kanadai emlékeinek bemutatásához, amelyeket *Vígh Lajos* unokájának, a fentebb is megnevezett *Szabó Józsefné Soltész Lenkének* köszönhetünk. Az anyag három csoportba sorolható:

1. Az amatőr *fényképek* (portrék, családi fotók, csoportképek, munka közben készített felvételek) felvillantják a kanadai hétköznapok különböző pillanatait a harmincas évek közepétől közvetlenül a hazatérés előtti időszakig. A legelső 10 esztendőből és a bányamunkáról sajnos nem maradtak meg felvételek. A képekről nyomon követhető a család életének, helyzetének lassú változása, javulása. Rendkívül érdekesek a magyar színjátszó-csoportról és a lethbridge-i magyarok ünnepi alkalmairól (pl. Március 15.) készült fotók. A családi fényképtár bizonyára jóval gazdagabb lehetett annál a körülbelül 40 képnél, ami végül is hazakerült.

2. *Dokumentumok.* E csoportból a legfontosabbak a családfő és felesége 1938-ban kelt kanadai honosítási bizonyítványa, valamint az 1968-as magyar visszahonosítási okirat. Mellettük számos útlevel, igazolvány, hivatalos irat, levél és egyéb dokumentum van a család birtokában.

3. A harmadik csoportba tulajdonképpen csak egyetlen tárgy sorolható, amely azonban minden másnál érdekesebbnek, értékeesebbnek tűnik. Egy kartonlapra feszített, 36 cm hosszú és 16 cm széles nemzetiszínű karszalagról van szó, amelynek közepén arany színű fonállal szépen hímzett bányászszimbólum, vagyis keresztbe helyezett ék és kalapács látható, a szerszámmyelek találkozásánál felakasztott bányász olajmécessel, melyeket kétoldalt hosszan lelógó masni fog össze. Alatta enyhe félkörívben elhelyezett, a helyszűke miatt kissé esetlen Szerencsefő (sic!) felirat, vagyis a bányászköszöntés olvasható. Ezt az ábrázolást az egyik oldalon cserfa-, a másik oldalon olajág fogja közre, zölddel hímezve, az ágakat találkozásuknál szintén arany színű szalag kapcsolja egybe. Legalul középen az 1906. évszám látható. (Fénykép a hátsó borítón!)

A szalag *Vígh Lajos* és felesége hagyatékában őrződött meg. *Szabó Józsefné* elmondása szerint ők hozták haza 1968-ban *Kanadából*, és halálukig féltve őrizték egy üvegezett képkeretben, a falra akasztva. Kétségtelen tehát, hogy a hajdani kanadai magyar bányászélet egy páratlan emlékével van dolgunk. Az idegen környezetre vall a helyesírási bizonytalanság (a *Szerencse föl* ugyanis különírandó lenne), valamint az a körülmény, hogy a magyar bányászköszöntés 1894 óta hivatalosan a *Jó szerencsét!* volt. Mint mondtuk, 1886-tól dolgoztak magyar bányászok *Lethbridge*-ben, akik még a német *Glück auf!* tükörfordításából eredő *Szerencse fel!* köszöntést ismerhették, és a jelek szerint használták is a tengerentúlon.

Eleinte csak találgattuk a karszalag rendeltetését – talán ünnepi alkalmakon, vagy netán temetéseken viselhették. Amikor azonban alaposabban tanulmányoztuk a *Lethbridge*-i szénbányászat történetét, kiderült, hogy 1906-ban 9 hónapig tartó bányászsztrájk volt az ottani bányüzemekben, ami nagy visszhangot váltott ki a korabeli észak-amerikai sajtóban.. Talán nem tévedünk, ha a relikviát ezzel

a fontos munkásmozgalmi eseménnyel hozzuk kapcsolatba. A sztrájkoló magyarok valószínűleg ilyen szalagok viselésével különböztették meg magukat a soknemzetiségű helyi bányászközösségben. Több is készülhetett belőle, melyekből egy darab valamilyen úton-módon a fiatalabb lethbridge-i magyar bányásznemzedéket képviselő *Vígh Lajos*hoz került, aki – ismerve annak történetét – ereklyeként vigyázott rá sok évtizeden keresztül.

A fényképeket és a dokumentumokat csak elektronikus rögzítés céljából kapta meg a rudabányai múzeum, de ilyen formában is értékes részét képezik az adattári gyűjteménynek. A karszalagot azonban *Szabó Józsefné* a múzeumnak ajándékozta, amiért az intézmény munkatársai ezúton is köszönetüket fejezik ki.

I r o d a l o m

- DICK, W. J.: *Conservation of Coal in Canada with Notes on the Principal Coal Mines*. Toronto, 1914. 212 p.
- DREISZIGER, N. F. et al.: *Struggle and Hope. The Hungarian-Canadian experience*. Toronto, 1982. McClelland and Stewart in association with the Multiculturalism Directorate, Dept. of the Secretary of State and the Canadian Govt. Pub. Centre, Supply and Services Canada, viii, 247 p., [16] p.
- TÓTH István: *23 év Kanadában*. Budapest, 1942. Kossuth Könyvkiadó, 204 p.

Képek

Lethbridge belvárosa 1911-ben. (Galt Museum and Archives.)

Vigh Lajos és családja hardeville-i házuk előtt, talán 1938-ban.

Cukorrépa-szedésen. (Jobbra Vígh Lajos, mellette Vígh Piroska.)

Vígh Piroska 1937. június 17-én. (Galt Museum and Archives.)

A lethbridge-i magyar színházcsoport útközben, Március 15-i műsorhoz öltözve. Elöl jobbról a harmadik Vígh Piroska. A felvétel 1937-ben vagy 1938-ban készülhetett.

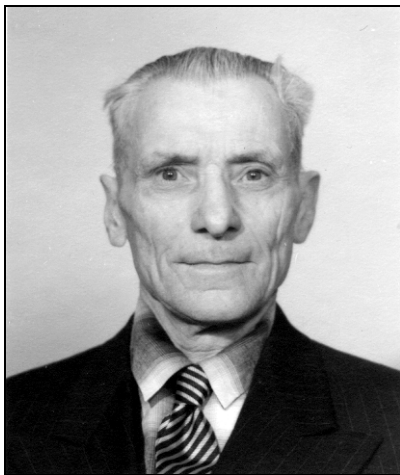
A lethbridgei magyar színjátszók 1937. április 25-én. A második sorban jobboldalt Vigh Piroska látható.

Lethbridge-i magyar asszonyok Március 15-i ünnepségen. Az első sorban jobbról a második Vigh Lajosné. (Az 1950-es évek eleje.)

Vígh Lajos és felesége banffi házuk előtt, az 1960-as évek közepén.

Vígh Lajos utolsó fényképe, 1967 vagy 1968.